



DENGE DİNİ İSLÂM



Din duygusunun insanda doğuştan var olduğu bir gerçektir. İnsanların din seçimi, seçtiği dini doğru usullerle öğrenmeleri, dindar olmaları ve dindarlığını diğer toplum alanlarına ve bireylere yansıtmaları başlı başına önem arzeden konulardır. Temelde din, insan için olan, insanı terbiye etmeyi, insanî özelliklerini geliştirmeyi ve onu iki dünyada da mutlu kılmayı hedefleyen sistemin veya değerler bütünüdür. Bu yüzden 'Din' denilince akla daima olumlu, ümit verici, insanın içini ısıtan duygular gelir veya gelmesi gerekir. Bir değerler bütünü olan dinin yapısında ve esaslarında olumsuz taraf yoktur. Durum böyle olmakla birlikte zaman zaman toplumsal ilişkiler bağlamın-

da dinden, daha çok da dindarlardan şikâyet edildiğine şahit olunmaktadır.

Dindarlık Algısı

Dinin kendisinde bir olumsuzluk olmadığına göre problemin din anlayışından, dinin öğrenilmesinden, dindarlık algısından ve dindarlık tezahüründen kaynaklandığını tahmin etmek güç olmasa gerektir. Bütün bunların da bir üstün değerler sistemi olarak dini kabul eden, ona inanan ve onu benimseyip hayat tarzı haline getirdiğini düşünen dindarlardan kaynaklandığı açıktır. Bir başka ifadeyle din adına ortaya çıkan olumsuzlukların kaynağı dinden değil, din anlayışından, dindarlık algısından veya dindarlık tezahüründen kay-

naklanmaktadır. Dinin kendisi Allah'ın insanın içine ve insan toplumlarına yerleştiği bir dengedir. Bu denge, dinin temel prensip ve hedefleri içerisinde tutulamazsa dinin bizzat kendisi problemlerin çözümüne çare olamayabilir. Mikyas bozulunca, kılavuzda hata edilince doğruyu ölçmek ve hedefe varmak mümkün olmaz. Söz gelimi, din şiddetin her türüne karşıdır. Dindarlık adına kimseye zulmetmek ve baskı uygulamak câiz olmaz.

Mesela, din istisnaî bazı hallerde dayacağı bir te'dip unsuru olarak kabul etmiştir. Çocukların namaza alıştırılması gibi... Ancak bu bir genel prensip değildir ve konuyla ilgili hadislerin farklı yorumları da vardır. Burada temel hedef ço-

cuğun ibadete alıştırılmasıdır. Yani önemli olan ebeveyn sorumluluğu çerçevesinde çocuğa ibadet alışkanlığının kazandırılmasıdır. Bunun için uygun ve alternatif vasıtayı bulmak ebeveyne kalmıştır. Bu sebeple çocuğu dinî pratiklere alıştırmamanın yegâne yolu dayak değildir. Yine bunun gibi, Ramazan'da bir baba "Oruç kafama vurdu." diyerek evde aile efradına karşı anormal davrandığında orucun insanı olgunlaştırdığı yolundaki açıklamalar havada kalır. İşte bu davranış, yani hem oruç tutmak ve hem de oruçtan muzdarip olup kötülük yapmak din ve dindarlık adına yapılacak en büyük dengesizliklerden biridir.

Dengeli Dindarlık

Günümüzde genel olarak İslâm dünyasında, özel olarak da ülkemizde din anlayışında ve dindarlıkta istenen dengenin tutturulduğunu iddia etmek zordur. Din adına dengeden ziyade dengesizlik hâkimdir. İnsan kaynaklı olarak meseleye baktığımızda görünen manzara şöy-

ledir: Bir tarafta, dini bildiğini, anladığını, içselleştirdiğini ve en iyi şekilde uyguladığını düşünen aşırı dindar geçinenler, öbür tarafta ise sadece adı dindar olan, ancak din adına çok az şey bilen kitlelerden bahsetmek mümkündür. Konuya dinin en temel unsurlarından biri olan ahlak eksenli baktığımız zaman, bazen aşırı dindar geçinen amel mü'minlerinin, sadece iman mü'mini olanlardan daha geride olduğunu da görmekteyiz. Bütün bunlar, dengesizliğin sebeplerini irdeleyerek, dindarlıktaki denge üzerinde yeniden düşünüp 'dengeli dindarlık' inşasını zorunlu kılmaktadır.

Burada "Dindar kime denir?" sorusunu bir kez daha sormak gerekecektir. Bu soruya farklı cevaplar verenler vardır. Kimine göre dindarlığın en temel ölçüsü, takvâ sahibi olmaktır. Bu sefer de takvânın ne olduğu sorusuna bireylerin verdiği cevaplar farklılık arz etmektedir. Kimine göre takvâ, daha çok nâfile ibadet ve zikir, kimine göre dinî olduğuna inanılan takke, sarık gibi kıyafetlere bezenmek, kimine göre haramlardan ve gayrimeşru ilişkilerden kaçınmak, kimine göre kalp temizliği, kimine göre ahlaklı olmak, kimine göre yardımseverlik takvânın, dolayısıyla dindarlığın ölçüsüdür.

Hz. Peygamber (s.a.v) de bazı hadislerinde Müslümanı, yani dindarı tarif ederken genel ifadeler kullanmış, bir anlamda parçadan bütüne doğru bir seyir de takip etmiştir. Onun, "*Müslüman, insanların dilinden ve elinden emin olduğu (zarar görmediği) kimsedir*" (Buhârî, İmân, 4-5; Müslim, İmân, 64-65) şeklindeki açıklaması hem genellik hem de parçadan bütüne bakışı ifade eder. Aynı zamanda o, dindarlık adına gündüzleri devamlı oruç tutan, geceleri devamlı namaz kılan ve hanımlarıyla cinsel hayat yaşamayı terk eden aşırı ve subjektif bir anlayışı benimseyip Peygamber'in bile ibadetini azımsayan ve sorgulayan sahâbîlerine dengeli bir dindarlığın esas olduğunu salık vermiş ve şöyle buyurmuştur: "*Sizler şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz? Dikkat edin! Allah'a yemin ederim ki, Allah'a karşı sorumluluğunu en iyi bilen ve yerine getiren benim. Bununla beraber ben bazen (nâfile) oruç tutarım, bazen de oruçsuz bulunurum; nâfile namaz kılarım (gecenin bir kısmında da) uyurum, kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim, hayat tarzım bu dur). Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.*" (Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5; Nesaî, Nikâh, 4).

* Prof. Dr.